

Muhasebe Eğitiminde Etik İikilem ve Etik Karar Alma: Giresun Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

DOI: 10.26466/opus.585240

*

Alper Karavardar* - Miyase Tekel Karabulut**

* Doçent, Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / Giresun / Türkiye

E-Posta: akaravardar@yahoo.com

ORCID: [0000-0001-7330-4038](https://orcid.org/0000-0001-7330-4038)

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / Giresun / Türkiye

E-Posta: miyaseetekel91@gmail.com

ORCID: [0000-0001-7978-4909](https://orcid.org/0000-0001-7978-4909)

Öz

Son yıllarda yaşanan muhasebe ve denetim skandalları, muhasebe eğitiminde meslek etiğinin önemini ortaya koymuştur. Yaşanan finansal skandallar, etik davranış ve etik ikilem kavramlarını önemli araştırma başlıkları haline getirmiştir. Günümüzde muhasebe mesleğinin toplumda önemli düzeyde bir itibar kaybı yaşadığı görülmektedir. Bu bakımdan, muhasebe meslek mensuplarının meslek etiği konusundaki algılamaları, muhasebe eğitiminin meslek mensuplarının davranışları üzerindeki etkileri, meslek mensuplarının yaşadıkları etik ikilemlerin nedenleri üzerinde düşünülmesi gereken konulardır. Bu çalışmada Giresun Üniversitesi'nde öğrenim gören muhasebe dersi almış öğrencilerin etik, etik ikilem ve etik karar alma konularındaki farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Bu amaç kapsamında yapılan çalışmada ilk olarak etik ve ahlak konusundaki genel kavramlara ardından muhasebe eğitiminde etiğin önemi ve bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmalara değinilmiştir. Öğrencilerin demografik özellikleri, gelecekte muhasebe meslek mensubu olarak çalışmayı istemeleri, mezun oldukları lise türü gibi değişkenler dikkate alınmıştır. Çalışma sonuçlarına göre öğrencilerin etik ikilem ve etik karar almaya yönelik yargıları ile söz konusu değişkenler arasında anlamlı bir etkileşim olduğunu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik ikilem, etik davranış, muhasebe meslek etiği

Ethical Dilemma and Ethical Decision in Accounting Education: A Research on The Students of Giresun University

*

Abstract

Accounting and audit scandals in recent years have revealed the importance of professional ethics in accounting education. Financial scandals have made ethical behavior and ethical dilemma notions important research titles. Today, the accounting profession has a significant loss of reputation in society. In this respect, the perceptions of professional accountants about professional ethics, the effects of accounting education on the behavior of the professions, the reasons of the ethical dilemmas experienced by the professionals are the issues to be considered. In this study, Giresun University students who have taken accounting course awareness of ethical dilemma and ethical decision making was examined. Within the scope of this aim, firstly the general concepts of ethics and ethics, then the importance of ethics in accounting education and the studies that have been done on this subject have been mentioned. Different variables such as students' demographic characteristics, the wish to be a professional accountant in the future, graduated high school type are taken into account. According to the results of the study, it is seen that there is a meaningful interaction between those variables and students' ethical dilemma-ethical judgment decisions.

Keywords: *Ethical dilemma, ethical behaviour, ethics of accounting profession*

Giriş

'Hiçbir ulus yoktur ki etik esaslarına dayanmadan yükselebsin' Mustafa Kemal Atatürk (24.12.1919/Kırşehir)'e ait bu ifade bir ülkenin yükselişinin, geleceğinin etik değerlerle mümkün olduğunu en anlamlı şekilde açıklamıştır. 1980'li yıllardan bugüne muhasebe eğitiminde etik eğitimi yer almaya başlamış ve bu konu ile ilgili birçok aşama kaydedilmiştir fakat buna rağmen günümüzde muhasebe meslek mensuplarının etik ikilem durumlarında etik karar alma, doğru olanı yapma konularında eksik yönleri bulunmaktadır ve bu konuda etik esaslara dayanmanın, etik eğitiminin önemi vurgulanmaktadır (Daştan, Bellikli ve Bayraktar, 2015, s.76).

İşletmelerde muhasebe işlevinin temeli bilgidir, bu bilginin değerli ve yararlı olabilmesi için öncelikle güvenli olması gerekmektedir buda muhasebe bilgi sisteminde bilgileri oluşturan kişilere muhasebe meslek etiği konusunda verilen kaliteli ve nitelikli bir eğitim ile mümkündür çünkü kişilerin etik algıları ve eğitimleri bu konuda önem taşımaktadır (Elagöz ve Şahbaz, 2016, s.318). Ayrıca verilen bu eğitimlerle kişilerin etik farkındalık düzeyleri geliştirilmek, muhasebe mesleğinde geçmişte yaşanmış olan olayların yeniden yaşanmasının önüne geçilmek istenmiş ve muhasebe mesleğinin toplumun gözünde değer kaybetmesi önlenmeye çalışılmıştır (Daştan, Bellikli ve Bayraktar, 2015, s.76).

Bu çalışmanın amacı Giresun Üniversitesi'nde muhasebe eğitimi almış öğrencilerin etik, etik ikilem, etik karar alma tutumları ve muhasebe meslek etiği konularındaki algılamalarını inceleyerek söz konusu kavramlara ilişkin farkındalık düzeylerini değerlendirmektir. Bu amaç kapsamında yapılan çalışmada ilk olarak etik ve ahlak konusundaki genel kavramlara ardından muhasebe eğitiminde etiğin önemine ve bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmalara değinilerek, ankete katkı sağlayan öğrencilerin etik ikilem ve etik karar alma kavramlarına ilişkin farkındalık ve algılamaları incelenmiş olup daha sonra elde edilen bulgular ile araştırma sonuçlarının istatistiksel yöntemler vasıtasıyla sunulmasına yer verilmiştir.

Etik ikilem ile etik karar alma kavramlarının muhasebe eğitimi içinde rolü ve önemi konusunda yapılan bu çalışmada konuyla ilgili olarak etik, ahlak, etik ve ahlakın farkı, etik ikilem ve etik karar alma gibi kavramlardan aşağıda özetle bahsedilmiştir.

Etik kelimesi Yunanca'da 'töre bilimi, ahlak sistemi, gelenek, insan davranışları' gibi anlamlara gelen 'ethos-ethikos' sözcüğünden türetilmiştir (Aktaş, 2014, s.23). Etik, kavramının birçok tanımı vardır ve bunlardan bazıları şu şekildedir:

Dilimize Fransızca bir sözcük olan 'Éthique' kelimesinden gelmekte olan etik, 'çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü' şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Etik, insanların şahsi tercihleri, töre ve ahlak kurallarına uygun davranışlar ve evrensel fikirler ile yakından bağlantılı bir tanımlamadır (Conaway ve Fernandez 2000; Akt: Akatay, Yücekaya ve Kısacık, 2016, s.485).

Etik, bir toplumda ilişkilerin temelini oluşturan değerlerin ve kuralların iyi veya kötü, doğru veya yanlış olup olmadığını araştıran felsefedir (Akatay, Yücekaya ve Kısacık, 2016, s.485).

Etik, bireylerin yaşamlarını erdemli ve ahlaklı bir şekilde sürdürebilmeleri için hayat amaçlarının ne olması gerektiğini, iyi ile doğrunun, kötü ile yanlışın ne olduğunu sorgulayan bir felsefe dalıdır (Aykanat ve Yıldırım, 2012, s.261).

Ahlak kelimesi de Latince 'mos' ve Arapça 'hulk' sözcüklerinden gelmekte olup gelenek, görenek, alışkanlık gibi anlamları ifade etmektedir (Yaman, Mermer ve Mutlugil, 2009, s.93). Ahlak kavramının da birçok tanımı vardır ve bunlardan bazıları da şu şekildedir:

Ahlak bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallardır şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Ahlak, belli bir dönemde belli bir insan topluluğu tarafından benimsenen, insanların birbirlerine karşı olan davranışlarını düzenlemeye yardımcı olan kılavuzluk eden kuralların bütünüdür (Omay, 2002, s.59).

Ahlak, bireyin diğer bireylerle, kurumlarla ve devletle olan ilişkilerinde toplumun gelenek ve göreneklerine dayanarak toplumdaki birlikteliği sağlayan, dayanışmayı artıran ilkelerin, kuralların ve değerlerin bütünüdür (Otlu, 1999, s.125).

'Etik' ve 'Ahlak' kavramları çoğu zaman birbirleri yerine kullanılmaktadır. Fakat bu iki kavram özleri itibariyle birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. Ahlak, iyi ya da kötü olarak adlandırdığımız davranışları ifade ederken etik, bu davranışların kaynağını araştırır (Daştan, Bellikli ve Bayraktar, 2014, s.65).

Başka bir deyişle etik, bir davranışın doğru veya yanlış olması ile ilgilenen bir kuramken ahlak bu kuramın uygulanmasıdır. Ahlaki olmayan fakat etik olan ilkeler ve etik olmayıp ta ahlaki olan davranışlardan söz etmek mümkündür (Aktaş, 2014, s.24).

İnsanların gerçekleştirmeyi düşündükleri olayları doğru ya da yanlış diye düşünerek yapma veya yapmama gibi karşı karşıya kaldıkları durumlara ikilem denir. Eğer kişilerin içine düştükleri bu durum karar verme süreci karmaşık, birbirine ters düşen ve iki taraf açısından da tartışılabilir doğruların olduğu bir durum ise ve etik yargılar içeriyorsa bu durum etik ikilem olarak tanımlanır (Kutlu, Güner ve Demirci, 2012, s.737).

Etik karar ise kişinin birbiri ile ters düşen iki durumdan yaşamı boyunca edindiği ahlaki değerleri sayesinde doğru olanı tercih etmesidir (Daştan, Bellikli ve Bayraktar, 2015, s.77).

Etik eğitimi; kişilerin olabildiğince en erken dönemde öğrendikleri '*değer bilgileri*' ve öğrendikleri bu bilgileri nasıl kullanmaları gerektiği hususunda karşılaştıkları etik ikilem durumlarında tecrübe kazanmaları sürecidir (Daştan, Bellikli ve Bayraktar, 2015, s.77).

Etik eğitiminin amacı, kişisel sorumluluk, etik sorumluluk doğrultusunda etik ikilemlerle başa çıkabilmede problemlerin tanımlanması ve değerlendirilmesi ile ilgili becerilerin geliştirilmesi ve ahlaki yargılama gücünün öğrencilere yerleştirilmesidir. Fakat bu amacın gerçekleştirilmesi için etik eğitimi sadece açık olan değil aynı zamanda net olmayan ve birbiriyle çatışan durumlarda çeşitli faaliyetler arasından ortaya çıkan tercihlerinde ahlaki sonuçlarının değerlendirilmesini içermelidir (Daştan, 2009, s.286).

Knouse ve Giacalone (1997) etik eğitiminin bileşenlerini (Akt: Daştan ve diğerleri, 2015, s.78) yaptıkları bir çalışmada aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Etik konusunda eğitim alan kişilerin etik yargılama, akıl yürütme ve sezgilerinden yararlanma becerisine sahip olmaları gerekmektedir.
- Etik eğitimi almış olan kişiler hangi meslek alanında olursa olsun etik kaygılarının oluşması gerekmektedir.
- Etik eğitimi alan kişiler içinde yer aldıklarını kuruluşların etik konusunda ki kurallarını bilmeli ve bu konudaki beklentilerini karşılamalıdır.

- Etik eğitimi almış kişilerin öncelikle kendilerinin kavraya bildiği etik eğilimlere sahip olmaları gerekir.
- Verilen eğitimin daha gerçekçi olması için, etik eğitimi alan kişilerin verdikleri kararların sonuçlarının neler olabileceğinin de her yönüyle öğrenmeleri gerekmektedir.
- Verilen eğitim sonucunda kişilerin etik eğitimi üzerinde çalışmaları, egzersiz yapmaları ve eğitim ile ilgili geri kazanım sağlamaları gerekmektedir.

Etik eğitimi verilirken göz önünde bulundurulması gereken esas konu eğitim etiğidir. Bir diğer ifade ile verilen eğitimin etik bakımdan doğru olup olmadığıdır. Eğitim etiği, eğitimde ulaşılması hedeflenen, doğru yolu bulmaya yardımcı olan ilke ve kaideler bütünüdür. Eğitimde etik ilkelere sadık kalınarak verilen eğitim ile etik eğitiminin kalıcılığını sağlamak da mümkündür. (Daştan, 2009, s.286).

Muhasebede etik eğitimi; muhasebe mesleğinin aynı zamanda da toplumun menfaatlerinin etik zorunluluk, bireysel ve mesleki sorumluluk muvazenesinde korunması ve gelecekte muhasebe mesleği ile ilgilenecek bireylerin etik yargılama sorumluluklarının geliştirilmesine yönelik meslek etiği, mesleki değerler, mesleki tutum ve davranışları içeren eğitim-öğretim sürecidir (Young ve Annisette, 2009; Akt, Daştan, 2009, s.287).

Etik eğitiminin muhasebede ki amacı, öğrencilerin muhasebe etiği ve muhasebede meydana gelen etik değişimle ilgili ilerlemelerini sağlamaktır (Güneş ve Oltu, 2003, s.113). Diğer bir görüşe göre ise muhasebede etik eğitiminin yer almasının amacı öğrencilerin etik konularda öğrendikleri bilgileri koşulsuz doğru olarak kabul etmeleri değil, muhasebe uygulamalarında her zaman etik problemlerle karşılaşabileceklerinin bilincinde olmaları ve bu problemleri çözebilmeleri için etik akıl yürütme, yargılama ve etik duyarlılıklarının gelişmesidir (Alam, 1999; Akt, Daştan ve diğerleri, 2015, s.78).

Muhasebe mesleğinde meslek etiği ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası tarihsel süreç incelendiğinde, birer meslek örgütü olan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) ve Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA) tarafından yapılan çalışmaların önemli katkılar sağladığı görülmektedir (Özkan ve Hacıhasanoğlu, 2012, s.39). Ülkemizde de aynı şekilde SPK ve TÜRMOB konuyla ilgili çeşitli düzenlemeler

yapmış ve son olarak TÜRMOB tarafından “Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında ki Yönetmelik” 19 Ekim 2007 tarih ve 26675 sayılı resmî gazetede yayınlanmıştır. Bu ilkeler aşağıda sunulmuştur (Peker vd, 2016, s.871):

Temel Etik İlkeleri:

- Dürüstlük
- Tarafsızlık
- Meslekî Yeterlilik ve Özen
- Gizlilik
- Meslekî Davranış

Muhasebe Meslek Etiği Kuralları ve Standartları:

- Dürüstlük
- Tarafsızlık
- Meslekî Yeterlilik ve Özen
- Gizlilik
- Meslekî Davranış
- Bağımsızlık,
- Dürüstlük ve tarafsızlık,
- Genel standartlar,
- Mesleki Eğitim ve Bilgi
- Sorumluluk
- Standartlara uyum,
- Muhasebe ilkeleriyle uyum,
- Sır saklama,
- Şarta bağlı ücret,
- Meslek onuruna ile bağdaşmayan davranışlar,
- Reklam yasağı,
- Haksız rekabet,
- Komisyon ve bilirkişi ücretleri

Literatür

Kurnaz ve Gümüş (2010) Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Muhasebe Bölümü'nde muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe mesleğiyle alakalı etik olmayan davranışlara karşı bakış açılarını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma sonucunda; öğrencilerin cinsiyetlerine ve öğrenim gördükleri sınıflarına bakıldığında kadınların erkeklerle, üst sınıflarda okuyan öğrencilerin ise alt sınıflarda okuyan öğrencilere kıyasen etik dışı uygulamalarda algılamalarının daha hassas olduğu görülmüştür. Kurnaz ve Gümüş (2010) çalışmalarında yer alan etik dışı davranışların öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından da etik dışı olarak algılandığını belirtmişlerdir.

Akyatan ve Kutluk (2015) Akdeniz Üniversitesi İşletme ve Maliye lisans bölümlerinde öğrenim görmekte olan ilk ve son sınıf öğrencilerinin etik kararlarında öğrencilerin demografik özelliklerinin yanı sıra , öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm, buldukları sınıf ve halihazırda muhasebe etiği konulu bir ders alıp almamalarının etik algılamalar üzerinde etkisinin olup olmadığını araştırmak istemiş olup araştırma sonucunda; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha güçlü etik yargılara sahip oldukları, maliye bölümünde öğrenim gören öğrencilerin işletme bölümünde öğrenim gören öğrencilere kıyasen daha katı etik değer algılamalarına sahip oldukları ve muhasebe etiği dersi alan öğrencilerin muhasebe etiği dersi almayan öğrencilere kıyasen etik yargılarının daha güçlü olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Alkan (2015) Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Meslek Yüksekokulu Muhasebe Programı, Ege Üniversitesi Ege Meslek Yüksekokulu Muhasebe Programı, Ege Üniversitesi Bergama Meslek Yüksekokulu Muhasebe Programı, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Ula Meslek Yüksekokulu Muhasebe Programı, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Milas Meslek Yüksekokulu Muhasebe Programı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Hikmet Tolunay Meslek Yüksekokulu Muhasebe Programı öğrencilerinin meslek etiği algılarını ölçmek amaçlı çalışması sonucunda kadınların etik algı seviyelerinin erkeklere göre daha yüksek olduğuna işaret etmiştir. Çalışmada etik algı seviyesinin yaş etkeninden etkilendiği ve etik değerlere yönelik algının yaş aldıkça azaldığı saptanmış olup öğrencilerin eğitim aldıkları sınıfın etik algılarını etkilemediği görülmüştür. Alkan'a (2015)

göre gelir seviyesi öğrencilerin etik algısında önemli bir farklılığa sebep olan faktörlerden birisidir, ailenin geliri arttıkça etik algısının azaldığını ifade etmiştir.

Uyar vd. (2015) yaptıkları çalışmalarında, ALTSO Meslek Yüksekokulu muhasebe ve vergi uygulamaları bölümünde öğrenim gören birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin muhasebe meslek etiği algısını ölçmek ve meslek etiği dersini alan öğrenciler ile almayan öğrenciler arasındaki etik algısına bakış açısını incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda, gelecekte muhasebe meslek mensubu olmak isteyen öğrencilerin büyük bir bölümünün muhasebe meslek mensuplarının etik ilkelerine uymadıklarını ve etik davranışlar sergilemediklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Onlar, ayrıca analizlerde meslek etiği dersi alan öğrenciler ile almayan öğrenciler arasında meslek etiğine ilişkin algılarda herhangi bir farklılık olmadığını, öğrencilerin etik ilkelere ve meslek etiği kurallarına uyulduğu takdirde muhasebe mesleğine duyulan saygınlığın daha da artacağını düşündüklerini vurgulamışlardır.

Daştan vd. (2015) Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme, Maliye ve İktisat bölümlerinde okuyan dördüncü sınıf öğrencilerinin etik kavramı, etik karar davranışı, etik ikilem ve muhasebe meslek etiği eğitimi konularındaki farkındalık seviyelerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaları sonucunda cinsiyet, gelecekte muhasebe alanında çalışma ve meslek mensubu olmayı isteme ile öğrenim görülen bölümle etik ikilem ve etik karar almaya yönelik yargılar arasında anlamlı bir ilişki bulunurken öğrencilerin mezun oldukları lise türü ile herhangi bir ilişki olmadığı görüldüğünü belirtmişlerdir. Daştan vd. (2015) çalışma bulgularına göre kadınların erkeklere göre, gelecekte muhasebe mesleğini yapmak isteyenler öğrencilerin istemeyenlere göre ve maliye bölümü öğrencilerinin iktisat bölümü öğrencilerine göre etik konusundaki yargılara daha fazla önem verdiklerine işaret ederek öğrencilerin muhasebe meslek etiği konularında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve bu konularda daha fazla eğitim almayı istediklerini dile getirmişlerdir.

Ceylan ve Terzi (2016) çalışmalarında Çankırı Karatekin Üniversitesi İşletme, İktisat ve Kamu Yönetimi lisans bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinin, mesleki etik kuralları yönetmeliğinde yer alan doğruluk ve dürüstlük, tarafsızlık, gizlilik, mesleki yeterlilik ve özen, mesleki davranış

boyutlarını ölçmek ve muhasebe meslek etiği konusundaki bilgi, düşünce ve algılama eğilimlerinin belirlenmesini amaçlamışlardır. Yapılan araştırmada kız öğrencilerin doğruluk ve dürüstlük, meslekte tarafsızlık ve mesleki sırların açıklanmamasını ifade eden gizlilik ilkesine yani meslek etiğine erkek öğrencilere göre daha duyarlı olduğu görülmüştür. Bunun yanında etik eğitimi almış olan öğrencilerin doğruluk ve dürüstlük, tarafsızlık ve mesleki davranış ilkelerine etik eğitimi almamış öğrencilere göre daha duyarlı olduğu belirlenmiştir. Buna karşın öğrencilerin yaşları, ikamet ettikleri yer ve gelir düzeyi değişkenlerinde istatistiksel açıdan önemli düzeyde bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Çavuşoğlu ve Kutluk (2016) Anamur MYO'da muhasebe dersi alan İşletme Yönetimi, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı ile Pazarlama bölümü öğrencilerinin muhasebe etiği ve muhasebe etiği eğitimi algıları ile belirlenen çeşitli değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik çalışmalarında cinsiyet ve sınıf değişkenine bakıldığında erkeklerin kadınlara göre ve üst sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin alt sınıflarda öğrenim gören öğrencilere göre muhasebe etiği konusundaki yargılarda daha hassas olduklarını belirlemişlerdir. Yazarlar ailenin gelir düzeyi ve yaşanılan yer değişkenlerine baktıklarında, gelir seviyesi yüksek olan öğrenciler ile büyükşehirde ikamet eden öğrencilerin etik davranış konusunda daha güçlü tutumlar geliştirdiklerini ve etik davranmayı tercih ettiklerini gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

Gülmez vd. (2016) Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi ile Osmaniye Meslek Yüksekokulunda muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe meslek etiğine bakış açılarının incelenmesini amaçlamış olup çalışmaları sonucunda, cinsiyet, mezun olunan lise ve öğrenim görülen bölüm ile muhasebe meslek etiği arasında anlamlı ilişkilerin olduğunun görüldüğünü, kadınların erkeklere göre ve üst sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin ise alt sınıflardaki öğrencilere göre etik duyarlılık ve etik ilkelere karşı daha hassas olduklarını belirlemişlerdir. Gülmez vd. (2016) ayrıca ankete katılan öğrencilerin mevcut öğretim programına meslek etiği dersinin eklenmesini ve bu konudaki eğitimlerin artırılmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Yücenurşen vd. (2017) Aksaray Üniversitesi Ortaköy Meslek Yüksek Okulu'nda genel muhasebe dersi alan öğrencilerin, hazırlanan örnek olaylar ile etik davranışlarını değerlendirerek, bayanların erkeklere göre daha

etik davranışlar sergilemeye yatkın olduklarını belirlemişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerden, vergi kaçırma ve hissedarları dolandırma, rüşveti kabul etme senaryolarına oranları ile sınav sorularını önceden elde etme senaryolarında etik dışı davranışı tercih edenlerin oranlarını belirleyerek öğrencilerin, haksız kazanç elde etmek için rüşvet alınmasına etik bir davranış değildir ifadesini kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin okulu bitirmelerini ve iş bulmalarını sağlayacak olan muhasebe dersinin final sorularını önceden almayı kabul ettikleri ve bu davranışı etik bir davranış olarak değerlendirdiklerini belirlemişlerdir.

Arslan vd. (2018) Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Uygulamaları ile İşletme Yönetimi öğrencilerinin muhasebe meslek etiği algılarının ölçülmesine yönelik çalışmalarında öğrencilerin genellikle kararsız olduklarını ve bu durumun sebebinin altı aydan daha kısa bir süre staj yapmaları ve çalıştıkları bu kısa süre zarfında meslek mensuplarının sergiledikleri davranışların olumsuz yönde olması ve etik olmayan durumlarla karşılaşmış yada karşılaştıklarını ve bu durumu etik dışı algılamış olmaları olduğunu belirlemişlerdir.

Araştırma

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Giresun Üniversitesi'nde muhasebe eğitimi alan öğrencilerin etik kavramı, etik karar almaya yönelik değerlendirmeleri, etik ikilem kavramına ilişkin tutumları ve muhasebe mesleğinde etik konulu eğitimin önemi konularında ki algılamaları ile farkındalıklarını incelemektir.

Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmanın evrenini Giresun Üniversitesi'nde muhasebe eğitimi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Giresun Üniversitesinde muhasebe eğitimi alan öğrencilerin sayısı 410'dur. Toplamda 300 anket dağıtılmış ve bu anketlerin 292 tanesine dönüş sağlanmıştır. Anket soruları Daştan ve diğerleri (2015) tarafından yapılan '*Muhasebe Eğitiminde Etik İkilem Ve Etik Karar*

Alma Konularına Yönelik KTÜ-İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma' adlı makale çalışmasından alınmıştır.

Çalışmada kullanılan anket formu 2 kısımdan oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, mezun olunan lise, okuduğunuz okul ve öğrenim türü gibi demografik bilgileri yer alırken ikinci bölümünde etik ikilem, etik karar alma kavramlarına ilişkin 16 sorudan oluşan bir ölçek yer almaktadır. Verilerin analizi için 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum ve 5: Kesinlikle Katılıyorum şeklindedir.

Veri Analizleri ve Bulgular

Yapılan faktör analizi sonucunda 4 faktör ortaya çıkmıştır ve elde edilen faktörler toplam varyansın %55' ini açıklamaktadır. Anket soruları bu dört faktör altında gruplandırılarak analiz yapılmıştır. Bu değişkenler; 'Genel Etik Algılamasına İlişkin Yargılar' (5 önerme ile), 'Etik Rol Model Tercihi ve Etik Eğitimine İlişkin Yargılar' (5 önerme ile), 'Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Muhasebe Mesleğinde Etik Karar Alma Konularına İlişkin Yargılar' (4 önerme ile) ve 'Muhasebe Eğitimi Yeterliliği ve Etik İkilem Konusuna İlişkin Yargılar'(2 önerme ile) şeklinde olup çalışmada toplamda 16 önerme yer almaktadır.

Tablo 1. Faktör Varyansları

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4,549	28,429	28,429	4,549	28,429	28,429
2	1,959	12,244	40,673	1,959	12,244	40,673
3	1,255	7,845	48,518	1,255	7,845	48,518
4	1,098	6,861	55,379	1,098	6,861	55,379

Tablo 2. Güvenilirlik Analizi

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	Soru sayısı
,653	,689	16

Yapmış olduğumuz araştırmada öncelikle anket çalışmasının güvenilirlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla güvenilirlik testi yapılmış olup güvenilirliğe yönelik cronbach's alpha değeri 0,653 olarak hesaplanmıştır. Çıkan bu sonuca göre yapılan anket çalışmasının güvenilir olduğu görülmektedir. Çünkü Cronbach alfa değerinin $0.60 \leq \alpha < 0.70$ olması ölçeğin güvenilirliğini ve iç tutarlılığını göstermektedir (Özdamar, 2015, s.574).

Yapılan çalışmanın verileri değerlendirilirken IBM SPSS 24 paket programı kullanılmıştır. Verileri analiz etmek için; Mann-Whitney (U) Testi, Kruskal-Wallis (H) Testi ve Spearman's Nonparametrik Korelasyon Testi uygulanmıştır. Öğrencilerin cinsiyetleri ve gelecek yaşamlarında muhasebe alanında çalışmak ve muhasebe meslek mensubu olmak istemeleri bakımından verilerin etik ikilem ve etik karar alma konularındaki farkındalık düzeylerini değerlendirmek için söz konusu bağımsız değişkenlere bağlı olarak, Mann-Whitney (U) Testi; mezun olunan lise ve okuduğunuz okul açısından ise verilerin farkındalık düzeylerini değerlendirmek için söz konusu iki ve ikiden daha fazla değişkene bağlı olarak, Kruskal-Wallis (H) Testi yapılmıştır. Değişkenler arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığı ise Spearman's Nonparametrik Korelasyon Testi ile analiz edilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulguların değerlendirilmesi genel olarak aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 3.de öğrencilerin demografik özellikleri ve analiz sonuçları yer almaktadır. Tabloya baktığımızda ankete katılan öğrencilerin en yüksek olduğu yaş aralığı 19-22 (%70,2) dir. Kadınların (%56,5) ankete katılım oranı erkeklere göre daha fazladır. Ankete katılan öğrencilerin %29,5'inin büyükşehirde ve büyük çoğunlukla Karadeniz (%60,6) bölgesinde ikamet ettikleri görülmektedir. Öğrenciler arasında en fazla düz lise (%45,9) mezunları bulunmaktadır. Fakültede (%53,4) eğitim gören öğrencilerin ankete katılım oranı meslek yüksekokulunda eğitim gören öğrencilere göre daha fazladır ve ankete katılan öğrencilerin %72,6'sı 1.öğretim olarak eğitim görmektedir. Öğrencilere gelecekte muhasebe meslek mensubu olarak çalışmak istiyor musunuz sorusu sorulmuş ve evet (%52,4) yanıtı alınmıştır.

Tablo 3. Ankete Katılım Yapan Öğrencilere Ait Demografik Özellikler

		Frekans	Yüzde (%)
Yaş	19-22	205	70,2
	23-26	84	28,8
	27-30	2	0,6
	31 ve üzeri	1	0,3
	Toplam	292	100
Cinsiyet	Erkek	127	43,5
	Kadın	165	56,5
	Toplam	292	100
Ailenizin Yaşadığı Yerleşim	Büyükşehir	86	29,5
	İl	66	22,5
	İlçe	84	28,8
	Köy	56	19,2
	Toplam	292	100
Ailenizin Yaşadığı Bölge	Marmara	37	12,7
	Ege	9	3,1
	Akdeniz	17	5,8
	İç Anadolu	34	11,6
	Karadeniz	177	60,6
	Doğu Anadolu	9	3,1
	Güney	9	3,1
	Doğu Anadolu		
Toplam	292	100	
Mezun Olunan Lise	Düz Lise	134	45,9
	Meslek Lisesi	73	25,0
	Anadolu Lisesi	52	17,8
	İmam Hatip Lisesi	24	8,2
	Diğer Liseler	9	3,1
	Toplam	292	100
Okuduğunuz Okul	Fakülte	156	53,4
	Meslek Yüksek- kokulu	136	46,6
	Toplam	292	100
Öğrenim Türü	1. Öğretim	212	72,6
	2. Öğretim	80	27,4
	Toplam	292	100
Muhasebe Meslek Mensubu Olarak Çalışmayı İsteme	Evet	153	52,4
	Hayır	139	47,6
	Toplam	292	100

Tablo 4. Ankete Katılım Yapan Öğrencilerin Etik İkilem Kavramı ile Etik Karar Alma Konusuna İlişkin Genel Yargıları

	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Std.Sap.	
Genel Etik Algılamasına İlişkin Yargılar	Etik davranış, dürüst olmayı, emanete ihanet etmemeyi ve toplum çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün tutmayı gerektirmektedir.	23 %7,9	8 %2,7	261 %89,4	0,99
	Bireyin ahlaklı olması, yaşamı boyunca etik davranış sergilemesini gerektirmektedir	25 %8,6	23 %7,9	244 %83,6	1,00
	Etik kurallar doğrultusunda davranış sergilemenin, ailede başlayıp, eğitim süresince geliştirilmesi gerekmektedir.	13 %4,5	9 %3,1	270 %92,5	0,83
	Etik konusu, eğitim hayatı boyunca bireylere öğretilmesi gereken önemli bir konudur.	15 %5,1	9 %3,1	268 %91,8	0,86
	Kültürel değerlerim, aile yaşantım ve inancım yaşamım boyunca ahlaken doğru olanı tercih etmemi sağlamaktadır.	15 %5,1	12 %4,1	265 %90,8	0,87
	Başarılı yöneticilerin etik davranışlar sergilemesi, çalışanlarının da etik konusunu önemsemelerini sağlamaktadır.	10 %3,4	29 %9,9	253 %86,7	0,80
Etik Rol Model Tercih ve Etik Eğitimine İlişkin Yargılar	Meslek etiği dersleri seçmeli ya da zorunlu olarak müfredata eklenmelidir.	21 %7,2	53 %18,2	218 %74,7	1,00
	Lisans eğitimi alan öğrencilerin etik konusunda farkındalık ve etik karar almalarına yönelik derslerin sayısı artırılmalıdır.	25 %8,6	59 %20,2	208 %71,2	1,00
	Yaşanan finansal krizler ve muhasebe skandalları muhasebede etik eğitiminin yetersiz olduğunu göstermektedir.	25 %8,6	132 %45,2	135 %46,2	0,98
		26	30	236	0,95

	Mesleklerde rastlanılan etik dışı davranışların sebebi kişisel çıkarların ön planda tutulmasıdır.	%8,9	%10,3	%80,8	
Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Muhasebe Mesleğinde Etik Karar Alma Konularına İlişkin Yargılar	Ekonomik koşullar ve vergi yükü göz önünde bulundurulduğunda müşterilerin vergi kaçırmasına göz yuman meslek mensuplarının bu davranışı etik dışı değildir.	210	40	42	
	Geçerli bir mazerete dayanarak sınavda kopya çeken bireyin davranışı etik dışı değildir.	%71,9	%13,7	%14,3	1,20
	İşçi olarak işverenimizin bize iş ile ilgili emanet ettiği aynı ya da nakdi kıymetlerin şahsi işlerimizde kullanımı etik bir davranıştır.	202	47	43	
	Vergi mükellefi olarak bireylerin, vergiden kaçınması etik bir davranıştır.	%69,2	%16,1	%14,8	1,13
	İşçi olarak işverenimizin bize iş ile ilgili emanet ettiği aynı ya da nakdi kıymetlerin şahsi işlerimizde kullanımı etik bir davranıştır.	220	38	34	
	Vergi mükellefi olarak bireylerin, vergiden kaçınması etik bir davranıştır.	%75,4	%13,0	%11,7	1,07
Muhasebe Eğitimi Yeterliliği ve Etik İkilem Konusuna İlişkin Yargılar	Muhasebe eğitimi alanlar muhasebe meslek etiği ve ilkeleri konusunda yeterli bilgiye sahiptirler.	233	37	22	
	Derse gelmeyen arkadaşının devamsızlık sınırında olması durumunda, onun yerine imza atması hususu bir etik ikilem oluşturabilir.	%79,8	%12,7	%7,6	1,00
	Muhasebe eğitimi alanlar muhasebe meslek etiği ve ilkeleri konusunda yeterli bilgiye sahiptirler.	92	133	67	
	Derse gelmeyen arkadaşının devamsızlık sınırında olması durumunda, onun yerine imza atması hususu bir etik ikilem oluşturabilir.	%31,5	%45,5	%23,0	0,94
	Derse gelmeyen arkadaşının devamsızlık sınırında olması durumunda, onun yerine imza atması hususu bir etik ikilem oluşturabilir.	85	82	125	
	Derse gelmeyen arkadaşının devamsızlık sınırında olması durumunda, onun yerine imza atması hususu bir etik ikilem oluşturabilir.	%29,1	%28,1	%42,8	1,18

Tablo 4'e bakıldığında genel olarak öğrencilerin genel etiğe yönelik yargılara katılımlarının yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin (%92,5) etik kuralları çerçevesinde tutum ve davranış gösterilmesinin, öncelikle kişinin mensubu olduğu aile içinde başlayıp, öğrenim hayatı müddetince geliştirilmesi gerektiği düşüncesine katılımlarının en yüksek, çalışan olarak işverenimizin bize iş bağlantılı olarak emanet ettiği aynı ve/veya nakdi kıymetlerin şahsi işlerimizde kullanımı etik bir davranıştır (%11,7) ve birer vergi mükellefi olarak vatandaşların, vergiden kaçınması etik bir dav-

ranıştır (%7,6) yargılarına katılımın ise en düşük oranda olduğu görülmektedir. Yani öğrenciler işverenimizin bize iş ile bağlantılı olarak emanet ettiği aynı ve/veya nakdi kıymetleri şahsi işlerimizde kullanmamızın ve bireylerin vergi yükümlülükleri olmasına rağmen vergi kaçırmalarının etik bir davranış olmadığını düşünmektedirler.

Verilerin standart sapmalarına bakıldığında ise en düşük değer (0,80) başarılı yöneticilerin etik davranışlar sergilemesi, ve bununla bağlantılı olarak çalışanlarının da etik konusunu önemsemelerini sağlamaktadır ifadesidir. Ekonomik koşullar ve vergi yükü göz önünde bulundurulduğunda müşterilerin vergi kaçırmalarına göz yuman meslek mensuplarının bu davranışı etik dışı değildir yargısının standart sapma açısından en yüksek değere (1,20) sahip olduğu görülmüştür. İktisadi şartlar ve mükellefler üzerindeki vergi yükü dikkate alındığında müşterilerinin vergi kaçırmalarına kayıtsız kalan meslek mensuplarının söz konusu tutum ve davranışlarının etik dışı olmadığı yönünde katılımcıların yargı geliştirdikleri görülmektedir.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	geneletik	etikrolmodel	mesleketik	etikikilem
Mann-Whitney U	10091,500	10318,500	10018,000	9849,500
Wilcoxon W	23786,500	18446,500	18146,500	23544,500
Z	-,545	-1,224	-,647	-,899
Asymp. Sig. (2-tailed)	,586	,823	,517	,369

Tablo 5'e baktığımız zaman Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre bütün p(sig) değerlerinin 0,05'den büyük olduğu ve p<0,05 olması gerektiği için bağımsız değişkenlerde cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Tablo 6. Muhasebe Meslek Mensubu Olarak Çalışmayı İsteme Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Genel etik	Etik rol model	Meslek etik	Etik ikilem
Mann-Whitney U	9235,000	10396,500	10553,000	10258,500
Wilcoxon W	21016,000	20126,500	22334,000	22039,500
Z	-1,961	-,331	-,113	-,533
Asymp. Sig. (2-tailed)	,050	,741	,910	,594

Tablo 6'ya baktığımız zaman Mann-Whitney U testi sonuçları dikkate alındığında sadece bir değişkende (Genel Etik Algılamasına İlişkin Yargılar) muhasebe meslek mensubu olarak çalışmayı isteme değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin muhasebe meslek mensubu olarak çalışmayı isteme ile genel etik algılamasına ilişkin yargılar arasında 0,05 düzeyinde bir anlamlı farklılık görülmektedir.

Tablo 7. Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Genel etik	Etik rol model	Meslek etik	Etik ikilem
Chi-Square	13,129	10,351	2,190	4,739
df	4	4	4	4
Asymp. Sig.	,011	,035	,701	,315

Tablo 7'ye baktığımız zaman Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre Genel Etik Algılamalarına İlişkin Yargılar ve Etik Rol Model Tercih ve Etik Eğitimine İlişkin Yargılar ile mezun olunan lise türü değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin mezun oldukları lise türü ile genel etik algılarına ilişkin yargılar ve etik rol model tercihi ve etik eğitimine ilişkin yargıları arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılığı olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Okuduğunuz Okul Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Genel etik	Etik rol model	Meslek etik	Etik ikilem
Chi-Square	18,996	,310	13,815	3,282
df	1	1	1	1
Asymp. Sig.	,000	,578	,000	,070

Tablo 8'e baktığımız zaman Kruskal-Wallis H testi sonuçları dikkate alındığında Genel Etik Algılamalarına İlişkin Yargılar ve Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Muhasebe Mesleğinde Etik Karar Alma Konularına İlişkin Yargılar ile okuduğunuz okul değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin okudukları okul ile genel etik algılamalarına ilişkin yargılar ve muhasebe mesleğinde meslek etiği ve muhasebe mesleğinde etik karar alma konularına ilişkin yargıları arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Değişkenler arasında ilişki olup olmadığını ölçmek için ise son olarak korelasyon testi yapılmıştır. Yapılan Korelasyon Testinin sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Değişkenler Arası Korelasyon Analizinin Sonuçları

	Genel Etik Algılanmasına İlişkin Yargılar	Etik Rol Model Tercih ve Etik Eğitimine İlişkin Yargılar	Muhasebe Mesleğinde Mesleğin ve Etik Karar Alma Konularına İlişkin Yargılar	Muhasebe Eğitimi Yeterliliği ve Etik İnkilem Konusuna İlişkin Yargılar
Genel Etik Algılanmasına İlişkin Yargılar	r 1,000	,411**	-,239**	-,157**
	P -	,000	,000	,007
	n 292	292	292	292
Etik Rol Model Tercih ve Etik Eğitimine İlişkin Yargılar	r 1,000	1,000	-,197**	-,046
	P -	-	,001	,436
	n 292	292	292	292
Muhasebe Mesleğinde Mesleğin ve Muhasebe Mesleğinde Etik Karar Alma Konularına İlişkin Yargılar	r 1,000	1,000	1,000	,227**
	P -	-	-	,000
	n 292	292	292	292
	r 1,000	1,000	1,000	1,000
	P -	-	-	-
	n 292	292	292	292

** $p < 0,01$ %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel bakımda anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 9 incelendiğinde 'Genel Etik Algılanmasına İlişkin Yargılar' ile 'Etik Rol Model Tercih ve Etik Eğitimine İlişkin Yargılar' arasında **pozitif** yönlü, 'Muhasebe Mesleğinde Mesleğin ve Muhasebe Mesleğinde Etik Karar Alma Konularına İlişkin Yargılar' ve 'Muhasebe Eğitimi Yeterliliği ve Etik İnkilem Konusuna İlişkin Yargılar' arasında ise **negatif** yönlü bir ilişki bulunduğu, 'Etik Rol Model Tercih ve Etik Eğitimine İlişkin Yargılar' ile 'Muhasebe Mesleğinde Mesleğin ve Muhasebe Mesleğinde Etik

Karar Alma Konularına İlişkin Yargılar’ arasında **negatif** yönlü bir ilişki bulunduğu ve ‘Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Muhasebe Mesleğinde Etik Karar Alma Konularına İlişkin Yargılar’ ile ‘Muhasebe Eğitimi Yeterliliği ve Etik İkilem Konusuna İlişkin Yargılar’ arasında **pozitif** yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Sonuç

Giresun Üniversitesi’nde öğrenim gören ve muhasebe dersi almış olan öğrencilerin etik ikilem değerlendirmeleri ile etik karar alma hususundaki algılamalarıyla farkındalık düzeylerinin belirlenmesi için yapılan bu anket çalışmasında öğrencilerin etik konusuna dair düşüncelerinin neler olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Çalışmada birbirinden bağımsız olan dört değişken; cinsiyet, muhasebe alanında meslek mensubu olarak çalışmak isteme, mezun olunan lise ve okuduğunuz okul açısından analizler yapılmıştır. Yapılan analizlerin sonuçları kısaca şu şekildedir:

- Ankete katılan öğrencilerin genel etik konusunda oldukça bilinçli oldukları ve etik kuralları çerçevesinde tutum ve davranış geliştirmenin, bir süreç olarak bireyin mensubu bulunduğu aile içinde başlayarak, bireyin öğrenim hayatı müddetince geliştirilmeye ihtiyaç duyulan bir kavram olduğunu düşündükleri görülmektedir.
- Ankete katılan öğrenciler başarılı yöneticilerin etik tutum ve davranışlar göstermeleri durumunda çalışanlarının da yöneticilere benzer etik tutum ve davranışları benimseyeceklerini ve etik kavramını önemseyeceklerini düşünmektedirler.
- Ankete katılan öğrenciler iş hayatında mesleki açıdan karşılaşılan etik dışı tutum ve davranışların sebebinin bireylerin kişisel menfaat ve çıkarlarını ön planda tutmaları olduğunu ifade etmişlerdir.
- Ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu meslek etiği derslerinin müfredatın bir parçası olarak seçmeli bir ders ya da zorunlu bir ders olarak ders programlarına eklenmesini istediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler, etik konusundaki farkındalıklarını geliştirecek, etik karar alma hususunda gelecekte karşılaşılabilecekleri muhtemel durumlarda kendilerine yardımcı olacak, etik içerikli derslerinin sayısının arttırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

- Ankete katılan öğrencilerin sadece cinsiyet değişkeni ile etik ikilem ve etik karar alma konuları arasında anlamlı bir farklılığının olmadığı görülmektedir.
- Ankete katılan öğrenciler arasında okuduğunuz okul, mezun olunuzun lise türü ve muhasebe meslek mensubu olarak çalışmayı isteme değişkenleri ile etik ikilem ve etik karar alma konularına ilişkin yargılar arasında öğrencilerin etik ikilem kavramı ve etik karar alma konularındaki algılama ve farkındalık seviyelerinin farklılık gösterdiği görülmektedir.

Sonuç olarak geçmişte yaşanmış olan muhasebe skandallarının günümüzde ve gelecekte tekrarlanmaması ve daha sağlam bir etik bilinciyle yetiştirilmiş yeni muhasebe meslek mensupları ve daha saygın bir muhasebe mesleği için etik konusuna ailede, okullarda, derslerde ve iş yerlerinde daha fazla önem verilmelidir.

EXTENDED ABSTRACT

Ethical Dilemma And Ethical Decision In Accounting Education: A Research On The Students Of Giresun University

Alper Karavardar – Miyase Tekel Karabulut

*

Giresun University

The basis of accounting function in enterprises is knowledge, first of all it must be safe in order to be valuable and useful. This is possible with a qualified education about accounting professional ethics to the people who form the information in accounting information system because the ethical perceptions and education of the people are important in this regard (Elagöz and Şahbaz, 2016, p.318). In addition, with these trainings, it was aimed to improve the ethical awareness level of the people, to prevent the re-occurrence of past events in the accounting profession and to prevent the depreciation of accounting profession in the eyes of the society (Daştan, Bellikli and Bayraktar, 2015, p.76).

The aim of this study is to examine the perceptions of students who have studied accounting at Giresun University on ethical, ethical dilemma, ethical decision making attitudes and professional ethics of accounting. In this study, firstly the general concepts of ethics and morality, then the importance of ethics in accounting education and the previous studies on this subject are discussed, the awareness and perceptions of the students who contribute to the survey about ethical dilemma and ethical decision making concepts are examined and presenting the results of the research through statistical methods.

'Ethics' and 'Morality' are often used interchangeably. But these two concepts have different meanings in essence. Morality expresses what we call good or bad, ethics investigates the source of these behaviors (Daştan, Bellikli and Bayraktar, 2014, p.65).

It is called dilemma when people are confronted with what they think they are going to do, whether they do it right or wrong, or not. If the decision-making process is complex, contradictory and debatable, and includes ethical judgments, this is defined as an ethical dilemma (Kutlu, Güner and Demirci, 2012, p.737).

Ethical decision is that the person chooses the right thing from the two contradictory situations through his / her moral values during his / her life (Daştan, Bellikli and Bayraktar, 2015, p.77).

The purpose of ethical education is to develop skills related to the identification and evaluation of problems in dealing with ethical dilemmas in line with personal responsibility, ethical responsibility, and to place the moral judgment power to the students. However, in order to achieve this goal, ethical training should include not only clear, but also clear, and conflicting situations, the evaluation of the moral implications of the choices that arise from various activities (Daştan, 2009, p.286).

Ethics education in accounting; It is the education and training process which includes professional ethics, professional values, professional attitudes and behaviors aimed at protecting the interests of the society in the account of ethical profession, individual and professional responsibility and developing the ethical judgment responsibilities of individuals who will be interested in accounting profession in the future (Young and Anisette, 2009; trs, Daştan, 2009, p.287).

The aim of ethics education in accounting is to enable students to make progress in accounting ethics and ethical change in accounting (Güneş ve Oltu, 2003, p.113). According to another view, the aim of taking ethical education in accounting is not to accept unconditionally correct information that students have learned about ethical issues, but to be aware that they can always face ethical problems in accounting practices and to develop ethical reasoning, judgment and ethical sensitivity to solve these problems (Alam, 1999; Akt: Daştan et. all, 2015, p.78).

When the national and international historical process related to professional ethics in the accounting profession is examined, it is seen that the studies made by the International Federation of Accountants (IFAC) and the American Certified Public Accountants Institute (AICPA) are important contributions (Özkan and Hacıhasanoğlu, 2012, p.39). In our country,

the SPK and TÜRMOB have also made various arrangements on the subject and finally published by TÜRMOB.

The universe of the study consists of the students studying accounting at Giresun University. The number of students studying accounting at Giresun University is 410. A total of 300 questionnaires were distributed and 292 of these questionnaires were returned. Questionnaires were taken from Daştan et al. (2015) article 'A Research on KTÜ-İİBF Students on Ethical Dilemma and Ethical Decision Making in Accounting Education'.

A questionnaire consisting of 2 parts was used in the study. The first part of the questionnaire contains demographic information of the students who participated in the research, while the second part includes a scale consisting of 16 questions related to ethical dilemma and ethical decision making.

In this survey, which was conducted to determine the level of awareness of the students who have studied accounting at Giresun University and their perceptions about ethical dilemma and ethical dilemma, it was tried to learn what students think about ethics. In the study, four variables were independent; gender, want to work as a professional accountant in the field of accounting, high school graduation and the school you are studying in terms of analysis. The results of the analyzes are as follows:

It is seen that the students participating in the survey are quite conscious about general ethics and they think that developing attitude and behavior within the framework of ethical rules is a concept that needs to be developed during the education life of the individual starting from the family where the individual is a member.

The students who participated in the survey think that if successful managers show ethical attitudes and behaviors, their employees will adopt similar ethical attitudes and behaviors as managers and will attach importance to the concept of ethics.

The students who participated in the questionnaire stated that the reason of unethical attitudes and behaviors encountered in business life is that individuals take personal interests and interests first.

The majority of the students who participated in the survey stated that they want professional ethics courses to be included as an elective course as a part of the curriculum or as a compulsory course. The students stated that the number of ethics courses should be increased in order to develop

their awareness on ethics, to help them in the future situations they may face in making ethical decisions.

It was seen that the students who participated in the questionnaire did not have a significant difference only between gender variable and ethical dilemma and ethical decision making.

It is seen that among the students participating in the questionnaire, the variables of willingness to work as a school, graduate type of high school and professional accountant, and judgments about ethical dilemma and ethical decision-making differ between students' perception of ethical dilemma and perception and awareness levels in ethical decision-making.

As a result, the issue of ethics should be given more importance in the family, schools, courses and workplaces in order to ensure that the accounting scandals experienced in the past are not repeated today and in the future, and for new professional accountants and a more respected accounting profession who are trained with a more ethical ethics.

Kaynakça / References

- Akatay, A., Yücekaya, P. ve Kısacık, N. (2016). 'Yöneticilerin etik liderlik davranışlarının, örgütsel adalet ve sinizm üzerine etkileri: Çanakkale İl Emniyet Müdürlüğü'nde bir araştırma, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 483-509.
- Aktaş, K. (2014). 'Etik-ahlâk ilişkisi ve etiğin gelişim süreci, *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 22-32.
- Akyatan, A. ve Kutluk-Angay, F. (2015). Muhasebe dersi alan öğrencilerin etik karar alma sürecini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1(4), 42-66.
- Alkan, İ.G. (2015). 'Muhasebe eğitiminde etik: Ön lisans öğrencilerinin etik algılarına yönelik bir araştırma, *Business and Economics Research Journal*, 6(2), 113-125.
- Arslan, H., Gökoğlan, K. ve Bulut, M. (2018). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin muhasebe meslek etiği algıları üzerine bir araştırma, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 278-294.

- Aykanat, Z. ve Yıldırım, A. (2012). Etik liderlik ve örgütsel adalet ilişkisi: teorik ve uygulamalı bir araştırma, *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 260-274.
- Ceylan, P. ve Terzi, S. (2016). Muhasebe eğitimi alan öğrencilerin meslek etiği algılarının incelenmesi: Çankırı Karatekin Üniversitesi örneği, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13, 313-327.
- Çavuşoğlu, K. ve Kutluk Angay, F. (2016). Meslek Yüksekokulunda muhasebe dersi alan öğrencilerin muhasebe etiğine bakış açılarının tespitine yönelik bir araştırma: Anamur MYO örneği, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(2), 109-120.
- Daştan, A. (2009). Etik eğitimin muhasebe eğitimindeki yeri ve önemi: Türkiye değerlendirmesi, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 26(1), 281-311.
- Daştan, A., Bellikli, U. ve Bayraktar, Y. (2015). Muhasebe eğitiminde etik ikilem ve etik karar alma konularına yönelik ktü-iibf öğrencileri üzerine bir araştırma, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 75-92.
- Daştan, A., Bellikli, U. ve Bayraktar, Y. (2014). Muhasebe mesleğinde etik ikilem ve etik karar alma konularında farkındalık oluşturma: Trabzon ilinde bir araştırma, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(1), 63-82.
- Elagöz, İ. ve Şahbaz, Ü. (2016). Muhasebe mesleğinde etik: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ön Lisans Öğrencilerinin etik algılarına yönelik bir araştırma, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(2), 317-340.
- Gülmez, C. ve Kılı, M., Öz, C. (2016). Üniversite öğrencilerinin muhasebe meslek etiğine bakış açılarının incelenmesi: OKÜ öğrencileri örneği, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 2(3), 98-114.
- Güneş, R. ve Oltu, F. (2003). Muhasebe uygulayıcılarının sosyal sorumluluk anlayışı üzerine bir araştırma, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 2, 107-126.

- Kurnaz, N. ve Gümüş, Y. (2010). Muhasebe bölümü öğrencilerinin muhasebe mesleği ile ilgili etik dışı davranışlara ilişkin algı analizi: Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu örneği, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 45, 157-174.
- Kutlu, H.A. ve Güner, M., Demirci, N.S. (2012). Etik ikilemden çıkışta kişisel değer rolü: Muhasebe meslek mensupları üzerinde bir uygulama, 1. Uluslararası Muhasebe ve Finans Sempozyumu, *Bildiriler Kitabı* içinde (s. 733-746), 31 Mayıs-2 Haziran, Gaziantep.
- Omay, E. (2002). Mühendis ve etik, Etik Kurallar ve Mühendislik Etiği Konferansı, *Kongre Sempozyumlar Bildiriler Kitabı*, içinde (s. 58-69). 5 Nisan, İstanbul.
- Otlu, F. (1999). Muhasebe mesleğinde meslek ahlakının yeri ve önemi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(4), 125-142.
- Özdamar, K. (2015), *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*, Ankara: Nisan Kitapevi.
- Özkan, A. ve Hacıhasanoğlu, T. (2012). Muhasebe meslek mensuplarının kişilik özellikleri ve etik karar verme davranışları arasındaki ilişkiler, *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 5(2), 37-52.
- Peker, A.A., Özdemir, Ş., Polat, Y. ve Karakışla, E. (2016). Türkiye’de muhasebe eğitimi, etik değerler ve meslek etiği üzerine literatür taraması, *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 869-880.
- Uyar, S., Kahveci, A., Yetkin, M. (2015). Öğrencilerin muhasebe meslek etiği algısı: ALTSO Meslek Yüksekokulu örneği, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 237-247.
- Yaman, E., Çetinkaya Mermer, E. ve Mutlugil, Ş. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (17), 93-108.
- Yücenurşen, M., Duman, H. ve Polat, Y. (2017). Muhasebe eğitimi alan meslek yüksekokulu öğrencilerinin etik davranışlarının tespiti üzerine bir araştırma: Ortaköy MYO örneği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 20(2), 97-109.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Karavardar, A. ve Karabulut-Tekel, M. (2019). Muhasebe eğitiminde etik ikilem ve etik karar alma: Giresun Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12(18. UİK Özel Sayısı), 262-289. DOI: 10.26466/opus.585240.